

TAUTINIŲ MAŽUMŲ TAUTOSAKA

ISSN 1392–2831 Tautosakos darbai XXXI 2006

KĄ ČIGONAI PASAKOJA APIE SAVE

Šiuos du čigonų tautosakos kūrinius užrašėme iš Kaune gyvenančio čigono Romo Aleksandravičiaus. Pas jį su Jūrate Šlekonyte lankėmės 2005-ųjų metų rudenį.

Apie R. Aleksandravičių sužinojau iš Eglės Kučinskaitės, kuri ilgai dirbo Kauno čigonų kultūros centre. Ji rekomendavo R. Aleksandravičių kaip žmogų, žinantį daug senų pasakojimų, tikėjimų, puikiai menantį, kaip su seneliais klajojo po miškus. Tai dar jaunas, rimtas ir čigonų bendruomenėje gerbiamas žmogus. Jo brolis Aleksandras yra Kauno čigonų bendruomenės pirmininkas.

Čigonai labai nepatikliai žiūri ne tik į kitataučius, bet ir į žmones, kaip jie vadina, „iš valdiškų namų“. Šiai grupei jie priskiria ir įvairių sričių tyrėjus, renkančius duomenis apie čigonų tautos gyvenseną, papročius, tautosaką, darančius sociologines apklausas. Taigi užrašyti čigonų tautosakos yra sudėtingas, didelio pasirengimo ir įdirbio reikalaujantis darbas. Tai padaryti nėra lengva ne tik todėl, kad čigonų bendruomenėje tautosakinis palikimas nyksta ir miršta su senąja karta, bet ir dėl didelio jų nepasitikėjimo žmogumi iš šalies.

Pasakojimus, kodėl čigonai neturi savo žemės, apie žydą pergudravusį čigoną R. Aleksandravičius prisimena iš savo senelio, kuris, pasak jo, buvęs geras pasakotojas. Šiuos kūrinius užrašėme tik todėl, kad R. Aleksandravičius, norėdamas pasitikslinti mūsų apsilankymo tikslą, teiravosi, ar mums tiktų toks pasakojimas, ir pateikė pavyzdžių. Tai kūriniai apie čigonų būdą, klajoklišką gyvenseną, kodėl jų tauta neturinti žemės.

Aplankėme ir Steponą Aleksandravičių, taip pat E. Kučinskaitės nurodytą pateikėją. Jis gyvena Kaune, Aleksoto rajone. E. Kučinskaitės teigimu, Steponas gerai išmanęs paprotinę teisę, mokąs daug dainų, nors ne visos jos folklorinės, nes jis labiau mėgstas estradą. Kad S. Aleksandravičiui patinka pramoginė muzika, įsitikinome vos įžengusios į jo butą. Be kelių gitarų, pagarbiai paguldytų ant lovos, kambaryje stovėjo ir sintezatorius. Deja, nei pasakojančio, nei grojančio S. Aleksandravičiaus mums neteko išgirsti. Sužinojęs, kad lankėmės pas R. Aleksandravičių, jis griežtai atsisakė kalbėtis.

Tikriausiai ši čigonų tautosakos publikacija galėjo būti gausesnė. Mums tiesiog trūko patirties, kaip bendrauti su čigonų pateikėjais, kaip įveikti pokalbio metu tvyrantį nepasitikėjimą ir užmegzti nuoširdų kontaktą.

Irena Žilienė

Kodėl čigonai savo žemės neturi

Va, papasakosiu jums pasaką. Ar galima ją pavadinti pasaka, ar čia galima ją pavadinti, kaip čia sakant...

Reiškia, guli romas miške po medžiu, kad girdi: eina žmogus. Žmogus ir taip dainuoja iš visos laimės, kad tiesiog tas visas miškas vos iš jo balso nesprogsta. Atsikelia čigonas ir sako, tarkim, romas:

– Taip garsiai, – sako, – tu dainuoji, taip rėki, – sako, – kad tu man miegot neduodi.

Sako:

– Užtenka miegot, – sako romui, sako: – kol tu miegi po medžiu, Dievas žemes dalina. Eik, – sako, – ir tu pas Dievą, gal ir tave Dievas neapeis.

Ir nuėjo tas valstietis toliau dainuodamas sau dainas. Reiškia, guli romas po medžiu ir užmigti niekaip negali. Atsikelia romas, sako: „Gal rimtai eisiu pas Dievą, Dievas manęs neapeis“. Eina pas Dievą. Užėjo pas Dievą, nusilenkė Dievui. Dievas sako:

– Romai, dėl ko būtent atėjai?

Romas sako:

– Girdėjau, Dieve, kad žemes dalini.

– Dalinu, bet kur tu buvai, kaip aš dalinau žemes?

Romas sako:

– Miške po medžiu gulėjau.

Sako:

– Kol tu miške po medžiu gulėjai, aš visas, – sako, – žemes išdalinau.

Romas vėl nusilenkė Dievui:

– Ačiū, Dieve, už tai, kad tu priėmei mane pas save, su manim pasišnekėjai, pabendravai, ačiū ir už tai.

Apsisuko, reiškia, romas ir eina. Dievas dabar sako:

– Stok, romai.

Romas sustojo. [Dievas] sako:

– Ar tai būtų teisingai? – sako. – Visiems žmonėms žemes daviau, išdalinau, o jums, romų tautybės, romams, nei vienos žemelės nepalikau, – sako. – Padarom taip, kad būtų teisinga: reiškia, kiek žmonėms žemės išdalinau, jūs galėsite romai gyventose žemėse ir prisitaikyti prie tų žmonių, kurie gyvena toje žemėje.

– Ką, – sako romas, – ačiū ir už tai.

Dievas sako:

– Tai va, – sako, – romai, jūs žinokit, kad jūsų žemė yra visa žemė. Ir visur jūs galėsit gyventi, neturi skirtumo, ar Lietuvoj, ar Rusijoje, tarkim, ar Amerikoje, ar Indijoje, ar Švedijoje, neturi skirtumo. Visur gyvena romai ir visur jie gyvena.

Tiktai, aš manau, ar ta mūsų pasaka atitinka tikrovę? Aš manau, kad atitinka tikrovę.

Apie čigoną ir žydą

Reiškia, eina čigonas su žydu. Ir pas tą žydą, kaip sakant, tik vienas pundelis, tik vienam žmogui pavalgyt to maistelio, dviem žmonėms mažai. Žydas sako:

– Dviem žmonėm mažai: nei tu pavalgysi, nei aš pavalgysiu, – sako. – Ir abu išvargę, – sako, – einam miegot. Kas atsikels ir geresnį sapną papasakos, tas, – sako, – sės ir suvalgys.

– Nu gerai, – sako čigonas.

Eina abu miegot. Miške miega. Dabar žydas atsikelia:

– Romai!

Čigonas sako:

– Kelkis.

Jis vėl miega, toliau miega. Dabar vėl [čigonas] sako:

– Kelkis.

Atsikėlė.

– Nu, – sako žydas čigonui, – nu, – sako, – pasakok sapną, ką sapnavai.

Čigonas sako:

– Ne, – sako, – papasakok tu pirmas.

– Gerai. Dabar, – sako, – einu, reiškia, einu einu, išeinu iš miško, ten žiūriu – pili, o toj pily, – sako, – žmonės ir triukšmauja, ir valgo, ir geria, ir dainuoja tiesiog, ir muzikas leidžia iš visų pusių. Prieinu, – sako, – sargybiniai atidaro man duris, įleidžia mane į vidų. O kad žiūriu: stalai didžiausi, valgyt ant tų stalų, ką tik širdis nori. Gėriau tiek, – sako, – nu net... Kad pats karalius sėdi ir valgo su savo garbingais svečiais. Ir aš, – sako, – valgau, geriu, su gražiom merginom šoku, – sako. – Ir tiek prisilinksminau, tiek prisisotinau, nu, visko buvo gana! Nu, – sako, – pasakok dabar tu, romai.

Sako:

– Ką, pasakosiu dabar aš savo sapną. Reiškia, sapnuoju: tu eini priekyje, aš einu gale. Tu prieini prie tų sargybinių, tie sargybiniai tave įleidžia, o mane neįleidžia. Aš, – sako, – užlipau ant langelio ir žiūriu, kad tu šoki ir valgai, ir geri, ir su karalium bendrauji. Nu, visko tau buvo gana. Nu, kad aš, – sako, – paėmiau atidariau tą pundelį, tą maistą sėdau ir suvalgiau, – sako.

Nu ką, žydas sako:

– Gerai ir padarei.

Ir ant to mūsų pasaka ir pasibaigė.

Kaip sako, prisėdo romas šalia tos pilies ant žolelės, atrišo tą pundelį ir valgo. Taip valgo, tiek prisivalgė, kaip sakant, ir toliau užmigo.

Parengė Irena Žilienė